

VERSTERKING VAN DE INFORMATIE- POSITIE VAN STATENLEDEN:

HET VOORBEELD VAN
DRENTHE EN LIMBURG

Nettie Engels

Redactielid jaarboek en griffier
Provincie Groningen

'Raden en Staten moeten een eigen onderzoeksbudget hebben voor analyse, extern onderzoek of second opinion'

Rond 2010-2011 wordt zowel in Drenthe als in Limburg de Statengriffie uitgebreid met eigen onderzoekers. Een opmerkelijke beslissing. In de rest van Nederland ontwaren we in die jaren de contouren van een nieuwe bezuinigingsgolf als reactie op de financiële crisis. Waarom vertaalt zich dit in beide provincies in méér formatie en méér geld voor onderzoek? Of is er sprake van een zogenaamde seven-year-itch, na de invoering van het duale stelsel in 2003 en gaat het kriebelen? Eisen de volksvertegenwoordigers gewoon meer ruimte en ondersteuning vanuit de wens zich verder te ontwikkelen? Is het een trend of toeval?

Ik ga op zoek naar een antwoord en kom in gesprek met Simone Buissink, Statengriffier in Drenthe en haar collega Janneke Braam, Statengriffier in Limburg.

In Drenthe vormt de introductie van de Statenonderzoekers in 2011 het antwoord op een door het college van Gedeputeerde Staten (GS) voorgestelde bezuiniging. Wat is het geval? De provinciale onderzoekers die tot dan toe onder de vleugels van het college van GS werken, voor beide bestuursorganen, dreigen te worden wegbezuinigd. Het college ziet een kans want de provincie stoot in het sociale domein haar taken af en daar ligt ook het zwaartepunt van de provinciale onderzoeken. Direct betrokken Statenleden daarentegen vinden dat dit afbreuk doet aan hun informatievoorziening. Zij waarderen de onderzoeken die worden opgeleverd en willen daarvan geen afstand doen. Hetzelfde geldt voor de Jeugdmonitor en het Drentse burgerpanel, die ook dreigen te verdwijnen. Op aangeven van de Statengriffier en gesteund door een advies van professor Elzinga, volgt een kloek besluit: de onderzoeksfunctie wordt ondergebracht bij Provinciale Staten (PS), als onderdeel van de Statengriffie. Dat biedt de kans om de onderzoeken meer te richten op de rol van de Staten (en het dubbele opdrachtgeverschap op te heffen). In 2011 is het een feit! Overigens is door opheffing van de functie van coördinator (0,8 fte; taken zijn toegevoegd aan de portefeuille van de Statengriffier) en beperking van het externe onderzoeksbudget tegelijkertijd ook een (stevige) structurele bezuiniging doorgevoerd. Sindsdien is 2,8 fte en een jaarlijks budget van ongeveer € 90.000 beschikbaar.

In dezelfde tijd groeit ook de ambitie in Limburg. Twee Statenleden, uit coalitie en oppositie, krijgen in 2011 steeds meer bijval voor het idee om een eigen onderzoeksfunctie voor de Staten te creëren. De Statenleden hadden het gevoel niet adequaat te worden bediend met informatie vanuit GS. De toenmalige onderzoekers die organisatorisch onder GS vielen, kenden een drieledig opdrachtgeverschap. Zowel GS als PS als het directieteam konden opdrachten geven om onderzoeken te laten uitvoeren. Verzoeken uit de Staten belandden echter veelal onderaan de lijst. In de ogen van de Staten hadden ze te weinig grip op de prioritering en dus werd ook daar de tijd rijp voor een breed gedragen initiatief uit de Staten om een onderzoeksfunctie te introduceren bij de 'eigen' Statengriffie. Begin 2012 kreeg de griffier de opdracht om de onderzoeksfunctie in te richten. Anno 2017 is 1 fte (twee parttimers) en een budget van € 55.000 per jaar beschikbaar.

KWALIFICATIES STATENONDERZOEKER:

- een afgeronde opleiding op WO-niveau bij voorkeur een financiële en/of economische opleiding;
- aantoonbare ervaring met het opzetten, begeleiden, aansturen en zelf verrichten van ex post en ex ante onderzoeken;
- de vaardigheid van het opstellen van (beleids)analyses en -adviezen op strategisch niveau.

Waarom, zo vraag ik Janneke Braam en Simone Buissink, is er niet gekozen voor een uitbreiding van de (regionale) Noordelijke of Zuidelijke Rekenkamer? Of voor meer fractieondersteuning?

Het antwoord daarop is eensluidend. De rekenkamers zijn onafhankelijk in hun agendering en prioritering en bepalen dus in de regel zélf welke onderzoeken worden opgepakt. De invloed van de Staten op het onderzoeksprogramma is beperkt. Ook kennen onderzoeken van rekenkamers in de regel een lange doorlooptijd, kijken ze vooral terug op gedane zaken (ex post) en op het handelen van GS (doelmatig- en rechtmatigheid; controlefunctie). Zowel in Drenthe als in Limburg is het beeld dat de eigen Statenonderzoekers veel flexibeler ingezet kunnen worden en kunnen inspringen op de actuele politieke agenda en daarnaast ook ex ante onderzoek kunnen doen.

In Drenthe richt het onderzoek zich behalve op de controlerol van de Staten, in het bijzonder ook op de kaderstellende en volksvertegenwoordigende rol van PS. Daarom gaat het onderzoek er gepaard met (interne) advisering aan de Staten. Het is daarbij altijd aan de Staten in hoeverre zij de aangeleverde informatie inbrengen in de debatten.

Doordat Statenonderzoekers de interne organisatie kennen, is het voor hen gemakkelijk snel de benodigde informatie op te halen. Een investering in Statenonderzoekers levert daarom meer op dan wanneer hetzelfde geld wordt 'versnipperd' over de politieke partijen als onderdeel van het fractie-ondersteuningsbudget. En door de onderzoeksfunctie onder te brengen bij de Statengriffie komt het resultaat ten goede aan alle fracties.

Goed punt. En hoe zit het dan met de politieke neutraliteit? Loop je niet het risico van politieke nijd bij de keuze van onderzoeken?

Voor de politieke neutraliteit bestaat permanente aandacht bij beide griffiers. Dat is goed geborgd. Al zien we in hun antwoorden duidelijk de cultuurverschillen tussen de provincies weerspiegeld. In Drenthe is de werkwijze vastgelegd in een Onderzoeksprotocol, staat het onderzoek onder begeleiding van de, overigens niet openbare, commissie van onderzoek en stellen Provinciale Staten jaarlijks (tot nu toe unaniem) het onderzoeksprogramma vast. In Limburg is de steun nodig van 25% van de commissieleden. Ook hier is een commissie (van voorbereiding) van onderzoek ingesteld en de Statenonderzoekers werken er op basis van een Statuut Onderzoeksfunctie Provinciale Staten en een regeling Grote Projecten.

In het Statuut van Limburg zijn verder kwaliteitswaarborgen over neutraliteit van het onderzoek opgenomen, ook ter bescherming van de onderzoekers. Deze mogen immers geen onderwerp worden van politiek debat. In Drenthe heeft men met het oog hierop het zogenaamde 'waardenpluralisme' als uitgangspunt omarmd. Daarin zit de erkenning dat neutraliteit vooral een kwestie is van voldoende breedte en diepte van een bepaald onderzoek en minder van de politiek-neutrale keuze van een onderwerp. Voorbeeld hiervan is een analyse die in 2016 heeft plaatsgevonden in het kader van de Omgevingsvisie, waarbij zowel (de politiek-concurrerende) economische belangen als natuurwaarden in beeld zijn gebracht.

De waarborgen in beide provincies hebben er volgens de griffiers toe geleid dat onderzoeksresultaten als zodanig nog nooit onderwerp van discussie zijn geweest.

Overigens geldt voor beide provincies dat alle politieke fracties in de Staten een vertegenwoordiger hebben in de commissie die het onderzoeksprogramma opstelt. Janneke Braam en Simone Buissink zijn het erover eens dat dit een essentiële voorwaarde is. Niet alleen omdat daarmee het draagvlak wordt gecreëerd in de Staten en via de fracties ideeën voor onderzoeken kunnen worden opgehaald voor het onderzoeksprogramma, maar gewoonweg ook omdat je als onderzoeker en als Statengriffie niet de speelbal mag worden van politieke strijd.

En werkt het dan ook zo in de praktijk? Want je kunt wel mooie uitgangspunten hebben of sjeke statuten, maar de praktijk is vaak weerbarstiger.

Ja, het werkt in het algemeen goed, beamen de twee griffiers. Ze spreken op basis van ruim 5 jaar ervaring met de Statenonderzoeksfunctie. De Staten hebben een betere informatie- en beoordelingspositie gekregen dan in het verleden. Ook zijn de Staten actiever geworden om zelf onderwerpen op de onderzoeks- en politieke agenda te zetten, in plaats van af te wachten wat GS op de agenda zet.

VOORBEELDEN UIT DE PRAKTIJK

In Drenthe wordt op initiatief van de Staten het onderwerp 'breedband' in 2015 hoog op de agenda gezet. Het college toonde (te) weinig initiatief op dit vlak wat de Staten betreft, terwijl het veel Drenten bezig hield. Tijdens een Statenontmoeting hierover bleken o.a. veel ondernemers in de recreatiesector last te hebben van het bestaan van de zogenaamde 'witte vlekken' in Drenthe.

Een ander voorbeeld uit het Drentse is het initiatief vanuit PS in 2011 tot de oprichting van de Drentse Energie Organisatie, een verbonden partij die tot doel heeft de energietransitie te versnellen, door als provincie innovatieve projecten (financieel) te ondersteunen. In 2017 is het thema 'de veranderende samenleving' onderdeel gaan uitmaken van het onderzoeksprogramma, gericht op initiatieven van het Drents parlement om de samenleving anders en beter te bereiken. Onderdeel hiervan was de

publiekscampagne die is gevoerd in het kader van de totstandkoming van een profielschets voor de nieuwe commissaris van Drenthe; deze leverde 2200 reacties op en veel positieve berichtgeving in de klassieke en sociale media.

In Limburg speelden dilemma's over het op het juiste moment informeren van de Staten bij investeringsbeslissingen. In 2013 namen de Staten, mede naar aanleiding van berichten in de media, het initiatief om de rol van GS nader te laten onderzoeken bij de oprichting van de Stichting WK Wielrennen op de weg 2012.

Dit onderzoek heeft ertoe geleid dat er strakkere afspraken zijn gemaakt over de rol van de Staten bij grote en complexe projecten en over de informatie die GS moet verstrekken ten behoeve van de controlerende rol van de Staten.

In 2014 ontstond onduidelijkheid over het collegebesluit om te investeren in Maastricht Aachen Airport. Op initiatief van de Staten onderzochten de Statenonderzoekers de financiële achtergrond van het collegebesluit. Ook in deze casus was het oordeel dat GS de Regeling Grote Projecten beter had moeten volgen. De Staten laten daarmee zien de eigen rol serieus te nemen en geen genoegen te nemen met informatie die niet actueel en niet compleet is, of met besluitvormingsdocumenten die niet helder zijn over de risico's.

Zowel Simone Buissink als Janneke Braam hebben ervaren dat alleen mooie voornemens van Statenleden en onderzoekers niet voldoende zijn voor succes. In de praktijk moet ook echt worden geborgd dat de Statenonderzoekers onafhankelijk onderzoek kunnen doen en dat de ambtelijke organisatie meewerkt aan het verstrekken van informatie. Ook is van belang dat de doel- en vraagstelling reëel zijn en dat Statenleden goed nadenken waar ze onderzoek naar willen doen, en waar ze de beperkte capaciteit voor inzetten.

In Drenthe hebben de Staten gemerkt hoe essentieel de actualiteit van onderzoek is. Dit moet goed aansluiten op de lopende besluitvormingsprocessen (tijdigheid). Juist dan komt onderzoek de informatie- en beoordelingspositie van de Staten maximaal ten goede.

In Limburg is de ervaring dat een goede afstemming met onderzoeken of beschikbaarheid van informatie van andere partijen van cruciaal belang is. Je moet dan denken aan de speerpunten van de accountant bij het onderzoek van de Jaarrekening, de onderzoeken van GS op basis van art 217a Provinciewet, het onderzoeksplan van GS en het werkprogramma van de Rekenkamer. Door rekening te houden met de al voorziene onderzoeken van deze andere partijen, verhogen de onderzoekers van de Staten hun meerwaarde.

En wat vond het college van GS ervan? Het lijkt me niet vreemd, zo stel ik, dat het voor het college van GS even wennen was.

Er blijkt inderdaad wel eens wat ongemak te zijn bij GS. Simone Buissink en Janneke Braam vinden dat ook niet meer dan begrijpelijk.

In Drenthe levert onderzoek eigen initiatieven vanuit de Staten op (toevoegingen aan de politieke agenda) en aanvullende informatie bij de behandeling van GS-voorstellen. Deze informatie is altijd gericht op de rol die de Staten hebben en kan dus bij de behandeling een ander perspectief op een onderwerp meebrengen. Onderzoek draagt via de Staten op die manier bij aan de kwaliteit van de gezamenlijke besluitvorming.

Doordat Staten meer eigen initiatief nemen, hebben colleges van GS minder grip op de agenda's van PS. Daarnaast kunnen onderzoeksproducten mogelijk worden geïnterpreteerd als een teken dat het college de Staten niet of niet voldoende of niet tijdig heeft geïnformeerd. Die 'spanning' houdt alle kanten scherp, zo ervaren de beide Statengriffiers. Het gevolg is bijvoorbeeld, dat de colleges alerter zijn geworden op het tijdig en juist informeren van de Staten en daarin zien beiden een positief effect.

Er bestaat een wezenlijk verschil tussen Drenthe en Limburg als het gaat om het aanbieden van de resultaten van de onderzoekers. In Drenthe werden de onderzoeksresultaten en analyses tot voor kort alleen ter beschikking gesteld aan de Statenleden. Zoals dat ook in de Tweede Kamer gebruikelijk is bij notities van de griffie. Recentelijk is dat veranderd en krijgt ook het college van GS inzage in de stukken. Maar de onderzoeken zijn hoofdzakelijk bedoeld voor gebruik door Statenleden en zijn verricht vanuit het perspectief van de Staten. Het is aan de Staten in hoeverre zij de aangeleverde informatie inbrengen in de debatten.

In Limburg is dat wezenlijk anders en worden de onderzoeksresultaten, vergezeld van een Statenvoorstel, op de (politieke) agenda gezet. Ze vormen daarmee onderdeel van het debat. Deze aanpak is goed te vergelijken met die van een Rekenkamer. Voorafgaand aan de openbaarmaking vindt ambtelijk hoor- en wederhoor plaats en wordt GS in de gelegenheid gesteld een bestuurlijke reactie te geven.

Waar, zo prik ik toch een beetje door, ligt nu écht de meerwaarde van het eigen Statenonderzoek?

In Drenthe zien de Staten de meerwaarde van de onderzoeksfunctie op het vlak van al hun rollen; kaderstellend, controlerend én als volksvertegenwoordiging. Doordat ze zich beter geïnformeerd weten over een onderwerp, kunnen ze zich onafhankelijker een oordeel vormen én beter het debat aangaan met het college van GS. Denk bijvoorbeeld aan de beoordeling van de kwaliteit van de informatie in de programmabegroting (concreetheid beleidsdoelen, veranderingen in reserves) en de actualiteit van beleidsvoorstellen. De analyses die de onderzoekers opstellen zijn opgesteld vanuit het perspectief van de Staten. Zij maken omissies zichtbaar of geven aanwijzingen waar een kritische noot bij kan worden geplaatst. Bijvoorbeeld in de aansluiting op eerdere besluiten van de Staten of over de uitvoering van toezeggingen. Het onderzoek leidt daarmee tot een bewuste(re) invulling van de eigen rol, als 'Drents parlement'. Dit heeft o.a. geleid tot het maken van afspraken met het college van GS over de informatievoorziening over verbonden partijen (neergelegd in een protocol).

De analyses die de onderzoekers opstellen zijn opgesteld vanuit het perspectief van de Staten. Zij maken omissies zichtbaar of geven aanwijzingen waar een kritische noot bij kan worden geplaatst

In Limburg ligt het accent vooral op het versterken van de Staten in hun controlerende rol. Zo wordt door de onderzoekers jaarlijks een analyse gemaakt van de jaarrekening en wordt deze in meerjarig perspectief gezet om te beoordelen of sprake is van een trend ten opzichte van voorgaande jaren en om de P&C-producten meer SMART te maken. Ook worden vergelijkingen gemaakt met andere provincies. Bij voortgangsrapportages van de Grote Projecten wordt door de onderzoekers aan de hand van analyses beoordeeld of alle relevante informatie voor PS beschikbaar is: wat is er gewijzigd ten opzichte van een vorige rapportage, zijn de risico's goed in beeld, wat is onduidelijk, wat wordt gemist, wat mag de volgende keer beter? De aanbevelingen gaan met name over de nadere invulling van de actieve informatieplicht van GS, zodat Provinciale Staten beter kunnen monitoren en zonodig tijdig bijsturen bij complexe Grote Projecten. De Statenonderzoeken zijn veelal gericht op het doen van aanbevelingen ter verbetering van werkwijzen van GS op het gebied van bijvoorbeeld subsidieverstrekking of het bieden van handvatten voor kaderstelling ten aanzien van bijvoorbeeld het aanbestedings- en krimpbeleid.

Met dit beeld voor ogen, wil ik toch graag van hen weten hoe zij zelf en ook hun Statenleden het resultaat anno 2017 duiden?

In Drenthe concludeerde de Tilburgse School voor Politiek en Bestuur al in 2014 bij een evaluatie dat de Drentse Staten sterker in hun rol staan omdat ze met de eigen Statenonderzoeken en griffieanalyses tot een beter geïnformeerde beslissing kunnen komen. Anno 2017 is het een alom gedeelde opvatting dat de Statenleden minder afhankelijk zijn geworden van de informatie die hen wordt aangereikt door het college van GS. Ze voelen zich gesterkt in hun informatiepositie. Het is ook zichtbaar dat de Statenleden meer invloed hebben gekregen op de politieke agenda, en dat de fracties op hetzelfde informatieniveau, met meer context, beter met elkaar de discussie aan kunnen gaan.

In Limburg leidde een interne evaluatie in 2014 tot een gelijklopende conclusie én werd de 1 fte aan tijdelijke onderzoeksfunctie omgezet in een structurele uitbreiding van de Statengriffie met 1 fte. Men is het erover eens dat het college van GS veel actiever is geworden in het informeren van Provinciale Staten als het gaat om de voortgang van Grote Projecten. Verder is gebleken dat de doelen en effecten die de provincie wil bereiken meer

SMART zijn geformuleerd in rapportages en jaarstukken. Dat plaatst de Staten in een veel betere positie om het college te controleren en te kunnen beoordelen of het college een en ander binnen de door de Staten vastgestelde kaders heeft gerealiseerd.

Janneke Braam en Simone Buissink zijn het er verder over eens dat de onderzoeksfunctie ook heeft bijgedragen aan het zelfbewustzijn van de Statenleden en aan het bewustzijn van de eigen rol van PS binnen het provinciaal bestuur. En, niet onbelangrijk: het heeft ook bijgedragen aan een transparantere besluitvorming. En dat komt iedereen ten goede: zowel de Staten, als het college als de inwoners.

Afsluitend vraag ik Janneke Braam en Simone Buissink welk advies zij willen meegeven aan hun collega-griffiers.

Ze zouden alle griffies een onderzoeksfunctie toewensen, daarover bestaat geen twijfel. In een wereld waarin eenieder heel eenvoudig informatie uit diverse bronnen kan halen, is het belangrijk om over objectieve informatie te kunnen beschikken.

Maar gegeven het feit dat 'eigen' onderzoekers binnen de griffie niet voor iedere griffie haalbaar zijn, zouden zij toch in ieder geval willen bepleiten dat de raden en Staten zorgen dat zij een eigen onderzoeksbudget hebben om indien gewenst, een analyse, extern onderzoek of een second opinion in te winnen. Daarmee verzekeren ze zich van de mogelijkheid om hun informatiepositie te versterken, minder afhankelijk te zijn van de informatie die het college verstrekt en gerezen problemen in de toekomst te voorkomen. Een budget gecombineerd met een geëngageerde griffier en enkele actieve en betrokken volksvertegenwoordigers, kunnen ook heel wat voor elkaar krijgen, is hun overtuiging. En door te zorgen dat het college kwalitatief blijvend goede informatie stuurt aan de volksvertegenwoordigers in termen van relevantie en toegesneden op de rol van de raden/Staten, wordt de positie van raad/Provinciale Staten als lokaal/regionaal parlement steviger.

Ik zou zeggen: DOEN!

ADVIES PROF. D.J. ELZINGA INZAKE ONDERZOEKSFUNCTIE DRENTHÉ, 8 SEPTEMBER 2010

In 2010 adviseert Elzinga Provinciale Staten van Drenthé over hun informatiepositie in relatie tot de bedoeling van het dualisme: *Het uitgangspunt [...] was dat als wordt beoogd om het politieke profiel van de Staten te vergroten het beter is dat de Staten zich meer toeleggen op politieke controle, regelgeving en algemeen bestuur en minder op meebesturen in specifieke zin. Met andere woorden: GS heeft meer bestuurlijke ruimte gekregen, terwijl voor de provinciale volksvertegenwoordiging meer nadruk is komen te liggen op normering van het bestuur vooraf (ex ante) en controle van het bestuur achteraf (ex post).* Hieraan voegt Elzinga toe, dat een wat meer zelfstandig profiel van Provinciale Staten in de praktijk in zekere zin wordt belemmerd door de afhankelijkheid die er is van GS en van de provinciale ambtelijke dienst. Omdat GS een uitdrukkelijk belang hebben, is informatie *om geheel begrijpelijke redenen niet altijd volledig, geheel objectief of zonder politiek-bestuurlijke kleur.*

Over eigen onderzoek door PS stelt hij: *... daardoor [kan] het beïnvloedings- en verantwoordingsinstrument aanzienlijk worden verbeterd, zonder dat er meteen de noodzaak bestaat om een provinciale enquête of vergelijkbaar onderzoek op te zetten. Op allerlei manieren kan informatie naar boven worden gehaald die voor de beoordeling van voorstellen (controle ex ante) of voor de beoordeling van beleid (controle ex post) van wezenlijke betekenis is. Ook kan door onderzoek bij ingewikkelde projecten of bijvoorbeeld bij de ingediende begroting de informatie- en beoordelingspositie van de Staten aanzienlijk worden versterkt.*

TAKENPAKKET STATENONDERZOEKERS DRENTHE:

- Opstellen van inhoudelijke analyses en oplegnotities bij beleidsstukken en planning- en controldocumenten (voor intern gebruik, dat wil zeggen ten behoeve van de Statenleden, bijzondere commissieleden en fractiemedewerkers);
- uitvoering van beleidsonderzoek en -evaluatie (o.a. met behulp van het Drents panel);
- ondersteuning bij (benoemde) Grote Projecten;
- onderzoek naar de werkwijze van PS;
- inhoudelijke ondersteuning van onder andere de Raad van Advies van de Noordelijke Rekenkamer en werkgroepen, zoals de werkgroep programmabegroting;
- organiseren van Statenontmoetingen waarbij PS beleids- onderwerpen verkennen met externe partijen;
- monitoren van verbonden partijen;
- onderzoek naar aanleiding van concrete vragen van fracties wordt (ten behoeve van alle fracties).

Onderzoekscapaciteit Statengriffie Drenthe: 2,8 fte

TAKENPAKKET STATENONDERZOEKERS LIMBURG:

- Opstellen en actualiseren jaarlijkse Onderzoeksagenda PS;
- zelf onderzoek en quickscans verrichten op verzoek van PS, Commissie van Onderzoek (CvO) of griffer;
- inhoudelijke en procedurele begeleiding van uitbestede/ externe onderzoeken;
- monitoren aanbevelingen Statenonderzoekers;
- monitoren stand van zaken door PS aangewezen Grote Projecten;
- analyseren basisrapportage/voortgangsrapportage/ eindevaluatie/verzoek einde status Groot Project/niet aanwijzen als Groot Project;
- analyseren Jaarrekening en Begroting;
- voorbereiden, bijwonen, nazorg onderzoeksgelateerde stukken, bijdrage aan voorraadagenda CvO, vervanging commissiegriffier CvO;
- opstellen memo's over aanpak onderzoeken;
- bijwonen Programmaraad Zuidelijke Rekenkamer;
- actueel houden (nadere uitwerking) Regeling Grote Projecten, Statuut onderzoeksfunctie Provinciale Staten, Verordening recht van enquête, RvO PS (onderzoeksdeel), RvO Statencommissies (onderzoeksdeel), criteria verzoek tot onderzoek, checklist onderzoek;
- bijhouden veranderende wet- en regelgeving op onderzoeksgelateerde gebieden;
- doorontwikkelen onderzoeksfunctie;
- intern en extern uitventen onderzoeksfunctie.

Onderzoekscapaciteit Statengriffie Limburg: 1 fte

